

**Europeizacja
konstytucji państw
Unii Europejskiej**

Instytut Nauk Prawnych PAN
Fundacja Promocji Prawa Europejskiego

Europeizacja konstytucji państw Unii Europejskiej

pod redakcją
Katarzyny Kubuj
i Jana Wawrzyniaka

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2011

Recenzent: prof. dr hab. Jan Barcz

Redakcja: Leszek Kwiatek

Korekta: Grażyna Polkowska-Nowak

Projekt okładki i stron tytułowych: Katarzyna Juras

Copyright © by Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2011

Publikacja dofinansowana przez Instytut Nauk Prawnych PAN
i Fundację Promocji Prawa Europejskiego

ISBN 978-83-7383-508-5

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Krakowskie Przedmieście 62, 00-322 Warszawa
tel./fax (22) 826 59 21, (22) 828 95 63, (22) 828 93 91
dział handlowy: jak wyżej, w. 105, 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar (*Jerzy Łazarcki*)

Druk i oprawa: Drukarnia Wydawnictw Naukowych w Łodzi

Spis treści

Katarzyna Kubuj, Jan Wawrzyniak

Wstęp 11

Michał Ziółkowski

Europeizacja konstytucji – rekonstrukcja znaczenia 21

Szymon Pawłowski

Zmiany Konstytucji Austrii jako wyraz jej europeizacji 35

1. Zagadnienia wstępne 35

1.1. Okres Pierwszej Republiki (1920–1945) 35

1.2. Okres Drugiej Republiki (1945–1995) 36

2. Tryb zmiany konstytucji 38

3. Zmiany konstytucji 42

4. Wnioski 58

Maria Kruk

Zmiany Konstytucji Republiki Czeskiej a europeizacja jej zasad 59

1. Czeskie tradycje konstytucyjne 59

1.1. Państwo i jego kultura konstytucyjna 59

1.2. Konstytucje 61

2. Konstytucja Republiki Czeskiej z 1992 r. 64

3. Struktura konstytucji i procedura jej zmiany. 65

3.1. Konstytucja i porządek konstytucyjny. 65

3.2. Ogólne cechy trybu zmiany Konstytucji 67

3.3. Procedura uchwalania ustaw konstytucyjnych 70

4. Dotychczasowe zmiany Konstytucji i porządku konstytucyjnego 73

4.1. Zmiany niedotyczące „europeizacji” 74

4.2. Zmiany konstytucyjne dotyczące prawa międzynarodowego 75

4.3. Sąd Konstytucyjny i inne sądy wobec prawa międzynarodowego 76

4.4. Integracja europejska w systemie prawnym Republiki
po zmianach Konstytucji 77

4.5. Referendum w sprawie przystąpienia do UE. 80

5. „Europeizacja” w orzecznictwie Sądu Konstytucyjnego 82

5.1. Przed Traktatem z Lizbony 82

5.2. Traktat lizboński w Sądzie Konstytucyjnym 83

6. Podsumowanie, czyli dwanaście kroków europeizacji Konstytucji
Republiki Czeskiej. 85

Katarzyna Kubuj

Europeizacja konstytucji w świetle zmian Konstytucji

V Republiki Francuskiej	87
1. Ustalenia wstępne	87
1.1. Kilka słów na temat historii konstytucyjnej Francji	87
1.2. Struktura Konstytucji	88
1.3. Konstytucja z 1958 r. a członkostwo Francji we Wspólnotach Europejskich/Unii Europejskiej (zarys)	89
2. Tryb zmiany Konstytucji	91
2.1. Procedura zmiany Konstytucji (zarys problemu)	91
2.2. Warunki przeprowadzenia zmiany Konstytucji	91
2.3. Materia konstytucyjna niepodlegająca zmianie	91
2.4. Procedura zmiany Konstytucji na gruncie art. 89 Konstytucji (procedura zwykła/klasyczna)	92
2.5. Zmiana Konstytucji w trybie określonym w art. 11 Konstytucji (kontrowersyjna praktyka)	94
3. Zmiany Konstytucji	95
3.1. Klasyfikacja	95
3.2. Zmiany Konstytucji związane z integracją europejską	99
3.3. Zmiany Konstytucji a miejsce i znaczenie prawa UE w wewnętrznym porządku prawnym Francji	104
4. Wnioski	110

Michał Ziółkowski

Anonimowa konstytucja. Dyskretna europeizacja (uwagi na tle procedury zmian Konstytucji Królestwa Niderlandów) .....

1. Wprowadzenie	111
2. Cechy charakterystyczne <i>Grondwet</i>	112
3. Procedura zmiany Konstytucji	115
4. Zmiany w Konstytucji Holandii	121
5. Znaczenie członkostwa Holandii w UE dla praktyki konstytucyjnej (wybrane aspekty)	129
6. Konkluzje	131

Piotr Radziewicz

Europeizacja Konstytucji Irlandii .....

Krzysztof Budziło

Europeizacja Konstytucji Republiki Litewskiej	157
1. Wprowadzenie	157
2. Zarys dziejów państwa litewskiego i tradycje konstytucyjne	157
3. Konstytucja z 1992 r.	159
3.1. Charakterystyka ogólna	159
3.2. Wprowadzanie zmian do Konstytucji	159
3.3. Szczególny tryb zmiany Konstytucji	160
3.4. Ograniczona czasowo procedura zmiany Konstytucji	161

3.5. Zwykły tryb ustawodawczy wykorzystywany do zmian lub uzupełnień Konstytucji	161
3.6. Ustawy konstytucyjne	161
3.7. Konstytucyjne i ustawowe podstawy referendum	162
3.8. Ogłaszanie zmian Konstytucji	163
4. Przyjęte zmiany Konstytucji i porządku konstytucyjnego	163
5. Poprawki do Konstytucji związane z integracją Litwy z Unią Europejską przyjęte przed przystąpieniem Litwy do Unii Europejskiej	164
5.1. Nabywanie gruntów na własność	164
5.2. Wybory do organów samorządu terytorialnego	165
5.3. Dyskusja nad przekazaniem „części” suwerenności	166
6. Poprawki do Konstytucji związane z integracją Litwy z Unią Europejską po przystąpieniu Litwy do Unii Europejskiej	168
7. „Europeizacja” w orzecznictwie Sądu Konstytucyjnego	170
7.1. Przedakcesyjne orzecznictwo Sądu Konstytucyjnego	170
7.2. Poakcesyjne orzecznictwo Sądu Konstytucyjnego	171
8. Relacje prawa UE i Konstytucji RL	173
9. Podsumowanie	176

Stanisław Witkowski

Zmiany Ustawy Zasadniczej w świetle członkostwa Niemiec w UE	179
1. Ustalenia wstępne	179
2. Tryb zmiany Ustawy Zasadniczej	180
3. Zmiany Ustawy Zasadniczej	181
3.1. Poprawki niezwiązane z integracją europejską	182
3.2. Poprawki związane z integracją europejską	188
4. Wnioski	198

Marzena Laskowska

Przyczyny i skutki zmian w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku a członkostwo w Unii Europejskiej	201
1. Zagadnienia wstępne	201
2. Tryb zmiany Konstytucji	202
2.1. Podstawy prawne zmian (w) Konstytucji	202
2.2. Konstytucja sztywna i trudny tryb jej zmiany	203
2.3. Niedopuszczalność zmiany Konstytucji umową międzynarodową	204
2.4. Zmiana treści Konstytucji w drodze jej wykładni	205
3. Zmiany (w) Konstytucji	205
3.1. Zmiany dokonane	205
3.2. Zmiany projektowane	211
3.3. Zmiany postulowane	218
4. Wnioski	220

Anna Łabno

Europeizacja Konstytucji Portugalii z 1976 roku	227
1. Zasady zmiany Konstytucji Portugalii	227

2. Zmiany Konstytucji Portugalii z 25 kwietnia 1976 r. Egzemplifikacja	230
3. Miejsce prawa międzynarodowego w systemie źródeł prawa Portugalii	235
4. Otwarcie Portugalii na Unię Europejską	237
4.1. Konstytucyjna klauzula europejska	237
4.2. Artykuł 8 ust. 4 – nadrzędność prawa europejskiego?	247
5. Wnioski	251

Jacek Falski

Demokratyczno-liberalno-proeuropejskie zmiany

w Konstytucji Rumunii	253
1. Uwagi wstępne	253
2. Tryb zmiany Konstytucji Rumunii – zarys problemu	255
3. Nowelizacja Konstytucji Rumunii w 2003 r.	256
4. Wnioski	261

Jerzy Rychlik

Zmiany w Konstytucji Republiki Słowackiej	267
1. Ustrój Republiki Słowackiej – Konstytucja Słowacji	267
2. Procedura zmian Konstytucji.	268
2.1. Podmioty uprawnione do inicjatywy ustawodawczej (konstytucyjnej).	269
2.2. Pierwsze czytanie	270
2.3. Drugie czytanie	270
2.4. Trzecie czytanie	270
2.5. Podpisy pod Konstytucją, ustawą konstytucyjną i publikacja	271
3. Pozycja Konstytucji Republiki Słowackiej	272
4. Zmiany Konstytucji w latach 1993–2009	273
4.1. Bezpośrednie nowelizacje Konstytucji Republiki Słowackiej.	274
4.2. Pozostałe zmiany konstytucyjne	283
5. Ustawy konstytucyjne regulujące przebieg granicy państwowej Republiki Słowackiej.	284

Jerzy Ciemniewski

Europeizacja Konstytucji Republiki Słowenii.	285
1. Wstęp	285
2. Ustrój konstytucyjny oraz zasady i tryb zmiany Konstytucji	285
3. Zmiany w Konstytucji Republiki Słowenii związane z jej uczestnictwem w procesie integracji europejskiej	287
4. Zakończenie.	296

Jan Wawrzyniak

Prawo Unii Europejskiej a zmiany Konstytucji we Włoszech	297
1. Uwagi wstępne	297
2. Tryb przeprowadzania zmian w Konstytucji.	299
2.1. Procedura uchwalania ustaw rewidujących Konstytucję i innych ustaw konstytucyjnych (art. 138)	299

2.2. Relacje między izbami parlamentu w procedurze zmian konstytucyjnych	301
2.3. Materia konstytucyjna niezmiennalna	302
2.4. Rola Sądu Konstytucyjnego	304
2.5. Inicjatywa ustrojodawcza	304
3. Zmiany Konstytucji. Wprowadzenie	307
4. Ewolucja stanowiska Włoch w sprawie implementacji prawa europejskiego do prawa krajowego	309
5. Projekty zmian, które nie weszły w życie	316
6. Wnioski	318

Ewa Popławska

Zmiany ustrojowe w związku z członkostwem we Wspólnotach Europejskich i Unii Europejskiej. Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej	321
1. Uwagi wstępne	321
2. Zobowiązania wynikające z członkostwa w UE w świetle zasady suwerenności Parlamentu	322
3. Specyfika brytyjskiego systemu prawnego	326
4. Postępowanie ustawodawcze	329
5. Procedura przystąpienia Zjednoczonego Królestwa do Wspólnot Europejskich	332
6. Miejsce prawa europejskiego w brytyjskim porządku prawnym	334
7. Zmiany instytucjonalno-organizacyjne związane z członkostwem w Unii Europejskiej	336
8. Ustawa o Unii Europejskiej	338

Krzysztof Wójtowicz

Podsumowanie	343
1. Otwarcie krajowego porządku prawnego na prawo międzynarodowe	344
2. Konstytucyjne podstawy członkostwa państwa we Wspólnotach/Unii Europejskiej	345
3. Konstytucyjne granice przekazania kompetencji Unii Europejskiej	349
4. Miejsce prawa Unii Europejskiej oraz zasady jego stosowania w świetle postanowień konstytucji	353
5. Dostosowanie konstytucji w kwestiach szczegółowych	358
6. Wnioski	359
Afiliacje	360